

Версаль Н. І.

*к.е.н., доцент кафедри банківської справи Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, м. Київ,*

Бондар А. Г.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

**ПРОБЛЕМНІ БАНКИ В УКРАЇНІ:
НАСЛІДКИ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ 2008-2009 РР. ТА
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІДНОВЛЕННЯ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Стаття присвячена дослідженню діяльності проблемних банків в Україні, зокрема в яких було запроваджено тимчасову адміністрацію в період 2008-2009 рр. В результаті дослідження виявлені основні причини та наслідки введення тимчасової адміністрації в проблемних банках, визначено ефективність їх запровадження.

Ключові слова: проблемні банки, банкрутство, мораторій, страхування депозитів, тимчасова адміністрація.

Постановка проблеми. Криза, незалежно від причини її виникнення, є досить складним явищем, і звичайно, має більше негативних, ніж позитивних наслідків. Одним із позитивних наслідків кризи є фінансове оздоровлення економічної системи, тобто відсіювання найменш конкурентоспроможних та неефективних підприємств. Банк – це специфічне підприємство, і дійсно, в окремих випадках банкрутство банків може бути сигналом добре функціонуючої ринкової системи: слабким банкам немає в ній місця (шумпетерівське “творче руйнування”). Проте у випадку із банкрутством банку ситуація має більш складні наслідки, оскільки банк є фінансовим посередником, а отже, акумулює ресурси громади, суспільства, в якому функціонує. І фактично кошти втрачає не

банк, який їх лише акумулював, а населення та суб'єкти господарювання, які обслуговувалися в даному банку. І чим більшим є банк, тим складніше прийняти рішення про його ліквідацію: відома дилема «too big – to fail». І кінцеве рішення покладено на органи регулювання, зокрема в Україні на Національний банк України, однією з основних функцій якого є підтримання безпеки та фінансової стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників і кредиторів, та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який відповідає за забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Дослідження питань особливостей функціонування проблемних банків в Україні та заходів впливу на них здійснювали такі науковці, як Васильченко З. М. [5], Гойванюк М. П. [7], Любкіна О. В. [8], Міщенко В. І. [3; 9], Науменкова С. В. [3; 10] та інші.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей діяльності проблемних банків, в яких була введена тимчасова адміністрація під час кризи 2008–2009 рр., виокремлення основних позитивних і негативних аспектів введення тимчасової адміністрації, а також визначення ефективності її запровадження.

Виклад основного матеріалу. Передусім, зупинимося на визначенні таких понять як проблемний банк та неплатоспроможний банк. До кризи 2008–2009 рр. ці два поняття не були визначені в українському законодавстві, оскільки жодного разу регулятори не стикалися з такою значною кількістю банків, які не могли виконати свої зобов'язання перед вкладниками та кредиторами (не беремо до уваги роки становлення банківської системи України 1992–1995 рр.). Саме криза змусила чітко розмежувати не тільки відмінності проблемних та неплатоспроможних банків, але й повноваження регуляторів у сфері заходів впливу на такі банки. НБУ зобов'язаний прийняти рішення про віднесення банку до

категорії проблемних або неплатоспроможних за умови його відповідності хоча б одному з таких критеріїв (табл. 1).

Таблиця 1

Відмінності проблемних та неплатоспроможних банків в Україні

Ознака	Проблемний банк	Неплатоспроможний банк
Вимоги щодо регулятивного капіталу	Зменшення розміру регулятивного капіталу та/або нормативів капіталу банку на 10% і більше протягом звітного місяця.	Зменшення розміру регулятивного капіталу або нормативів капіталу банку до однієї третини від мінімального рівня.
Вимоги щодо здійснення розрахунків	Невиконання вимог вкладника або іншого кредитора, строк якої настав 5 і більше робочих днів тому.	Невиконання протягом 10 робочих днів поспіль 10% і більше своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами.
Вимоги щодо дотримання банківського законодавства	Системне порушення законодавства, що регулює питання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму. Порушення законодавства щодо порядку подання та/або оприлюднення звітності, в т.ч. подав НБУ та/або оприлюднив недостовірну звітність, що призвело до суттєвого викривлення показників фінансового стану банку.	Неприведення банком своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства, у т.ч. нормативно-правових актів НБУ, після віднесення його до категорії проблемних, але не пізніше ніж через 180 днів з дня визнання його проблемним
Вимоги щодо адекватності системи управління ризиками	Банк систематично не забезпечує ефективність функціонування та/або адекватність системи управління ризиками, що створює загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.	—

Джерело: складено на основі [19].

Зазначимо, що рішення НБУ про віднесення банку до категорії проблемного є банківською таємницею, а отже, для аналізу можна обрати лише ті проблемні банки, в яких введено тимчасову адміністрацію, оскільки така інформація підлягає оприлюдненню. Також варто відзначити ще декілька моментів. По-перше, НБУ зобов'язаний не пізніше ніж через 180 днів з дня віднесення банку до категорії проблемних прийняти рішення

про визнання діяльності банку такою, що відповідає законодавству, або про віднесення банку до категорії неплатоспроможних. По-друге, НБУ з дня прийняття рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, повідомляє про це рішення Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки НБУ не здійснює банківський нагляд за банком, віднесеним до категорії неплатоспроможних, та перехідним банком, крім отримання звітності.

Світова фінансова криза найбільш негативно позначилася на розвитку банківської системи. В результаті нестабільної економічної ситуації вкладники почали масово забирати кошти з депозитів, що значно ускладнило подальшу депозитну та кредитну діяльність банків. В результаті значних коливань валютних курсів, процентних ставок та масового прагнення вкладників отримати готівкою кошти із своїх рахунків у багатьох українських банків знизилися показники ліквідності та платоспроможності, тобто вони стали неспроможними розрахуватися за взятими на себе зобов'язаннями. Відповідно до цього НБУ, як головний регулятор грошового ринку, був вимушений вживати ряд заходів щодо недопущення банкрутства та стабілізації фінансової ситуації у даних банках.

Одним із важливих заходів впливу НБУ на діяльність проблемних банків в Україні є введення тимчасової адміністрації, а також в якості підтримки – запровадження мораторію на задоволення вимог кредиторів. Цей метод використовувався НБУ досить активно в період загострення банківської кризи в Україні. У даному аспекті досить важливим є аналіз функціонування банків, у яких була призначена тимчасова адміністрація для виявлення основних позитивних аспектів даного процесу для банківської системи України, а також виявлення основних недоліків з метою їх подальшого усунення.

Тимчасова адміністрація – процедура, що застосовується Національним банком до банків при здійсненні банківського нагляду за особливих обставин, передбачених законодавством [3, с. 432]. Тимчасова адміністрація використовується для тимчасового управління банком з метою збереження капіталу та активів банку, докладної оцінки його фінансового стану і вжиття відповідних заходів щодо приведення його діяльності у відповідність до вимог банківського законодавства, відновлення його платоспроможності та ліквідності, стабілізації діяльності банку, усунення виявлених порушень, причин та умов, що призвели до погіршення фінансового стану.

Мораторій – це зупинення виконання банком зобов'язань перед кредиторами, зобов'язань стосовно сплати податків і зборів та зупинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань [3, с. 287].

Отже за час дії мораторію банки мали вжити відповідних оздоровчих заходів, за допомогою яких могли бути усунуті причини введення тимчасової адміністрації та накопичені необхідні кошти для задоволення потреб кредиторів, тобто в кінцевому підсумку стабілізувати свою господарську діяльність.

На основі аналізу даних табл. 2 можна зробити декілька висновків. По-перше, очевидним є найбільш складний період кризи: жовтень 2008 р. – жовтень 2009 р. Так, найбільш складним був 2008 р., але в 2009 р. можемо спостерігати поглиблення кризових явищ. По-друге, більшість банків, у яких була введена тимчасова адміністрація, навіть попри встановлення мораторію на задоволення вимог кредиторів, збанкрутували. Серед 24 банків, в яких була запроваджена тимчасова адміністрація, 4 банки були представниками I групи, 1 банк – II групи, 2 банки – III групи і 17 банків – IV групи. Отже, це ще раз підкреслює, наскільки вразливою є найчисельніша за кількістю група малих банків. Саме банки IV групи

виявилися найменш ефективними у боротьбі з кризовими явищами. По-третє, серед 24 банків, в яких була введена тимчасова адміністрація, 18 збанкрутували, що складає 75%. В контексті дослідження нас зацікавила ефективність застосування такого заходу впливу, як запровадження тимчасових адміністрацій в банках. Якщо аналізувати лише останній показник, то можемо відзначити, що ефективність є достатньо низькою: не припинили функціонування лише 3 банки I групи, з урахуванням того, що проблеми ЗАТ “АК Промислово-інвестиційний банк” були спричинені іншими, ніж криза, факторами, 1 банк III групи та 2 банки з IV групи. Банк II групи – ВАТ “РОДОВІД БАНК” – був перетворений на санаційний банк.

Але на проблему ефективності застосування тимчасової адміністрації та введення мораторію необхідно дивитися трохи під іншим кутом зору. Фактично, ці два заходи застосовуються не стільки з метою запобігання банкрутству банків, скільки в кінцевому підсумку з метою зменшення навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), з якого здійснюються виплати вкладникам збанкрутілих банків.

Таблиця 2

Дані стосовно введення мораторію в комерційних банках України

№	Назва банку	Група банків	Дата введення тимчасової адміністрації	Дата завершення дії тимчасової адміністрації	Дата початку мораторію	Дата закінчення мораторію	Повторне введення мораторію	Результат
1	ЗАТ “АК Промислово-інвестиційний банк”	I	07.10.2008	07.10.2009	08.10.2008	08.04.2009	Ні	Банк функціонує
2	АКБ “Національний кредит”	IV	19.12.2008	19.12.2009	19.12.2008	18.06.2009	Так	Банк функціонує
3	ТОВ “Укрпромбанк”	I	20.01.2009	21.01.2010	21.01.2009	21.07.2009	Так	Банкрутство
4	ВАТ КБ “Причорномор’я”	IV	02.02.2009	02.08.2009	02.02.2009	02.08.2009	Ні	Банкрутство

5	АКБ “Київ”	III	09.02.2009	09.02.2010	09.02.2009	09.08.2009	Так	Банк функціонує
6	ВАТ КБ “Надра”	I	10.02.2009	10.02.2010	11.08.2009	10.02.2010	Так	Банк функціонує
7	ТОВ “Західінкомбанк”	IV	13.02.2009	12.02.2010	13.02.2009	13.08.2009	Так	Банк функціонує
8	АКБ “Одеса-Банк”	IV	23.02.2009	22.02.2010	23.02.2009	23.08.2009	Ні	Банкрутство
9	АКБ “Трансбанк”	IV	02.03.2009	02.03.2010	02.03.2009	01.09.2009	Так	Банкрутство
10	ВАТ “БІГ Енергія”	IV	16.03.2009	15.03.2010	16.03.2009	15.09.2009	Так	Банкрутство
11	ВАТ “РОДОВІД БАНК”	II	16.03.2009	15.03.2010	16.03.2009	15.09.2010	Так	Санційний банк
12	АБ “Банк регіонального розвитку”	IV	24.03.2009	23.03.2010	24.03.2009	24.09.2009	Так	Банкрутство
13	ВАТ КБ “АРМА”	IV	17.04.2009	17.04.2010	17.04.2009	16.10.2009	Так	Банкрутство
14	ВАТ “Селянський комерційний банк “Дністер”	IV	17.04.2009	16.04.2010	17.04.2009	16.09.2009	Так	Банкрутство
15	АКБ “Європейський”	III	15.05.2009	14.05.2010	15.05.2009	14.11.2009	Ні	Банкрутство
16	ВАТ КБ “Національний стандарт”	IV	15.05.2009	14.05.2010	15.05.2009	14.11.2009	Ні	Банкрутство
17	ВАТ АБ “Укргазбанк”	I	09.06.2009	09.12.2009	Мораторій не був встановлений			Банк функціонує
18	ВАТ КБ “Володимирський”	IV	17.07.2009	17.07.2010	17.07.2009	16.01.2010	Так	Банкрутство
19	ВАТ “Банк Столиця”	IV	20.07.2009	20.07.2010	20.07.2009	19.01.2010	Так	Банкрутство
20	ПАТ “Інпромбанк”	IV	11.09.2011	10.09.2010	11.09.2011	10.12.2009	Так	Банкрутство
21	ТОВ “Банк Українська фінансова група”	IV	14.09.2009	13.09.2010	14.09.2009	13.12.2009	Ні	Банкрутство
22	ВАТ КБ “Іпобанк”	IV	02.10.2009	02.10.2010	02.10.2009	01.01.2010	Ні	Банкрутство

2 3	АКБ “Східно - Європейський банк”	IV	05.10. 2009	05.10. 2010	05.10. 2009	04.10. 2009	Ні	Банкрут ство
2 4	ТОВ “Діалогбанк”	IV	16.10. 2009	15.04. 2010	16.10. 2009	15.01. 2010	Так	Банкрут ство

Джерело: складено згідно [1],[11].

Оскільки ФГВФО створений із метою захисту прав власників депозитних рахунків у банках, банкрутство банку зобов’язує сплатити вкладникам грошове відшкодування у максимальному розмірі 200 тисяч гривень, включаючи відсотки. У ході розгортання кризи більше двох десятків українських банків стали неспроможними розрахуватися за своїми зобов’язаннями, а це, в свою чергу, призвело до значного навантаження на ФГВФО. У даному аспекті введення тимчасової адміністрації в потенційних банках-банкрутах дало змогу відстрочити зобов’язання ФГВФО перед вкладниками. На рис. 1 представлено динаміку формування фінансових ресурсів ФГВФО та виплат, що ним проводилися. Зазначимо, що, наприклад, обсяг фінансових ресурсів ФГВФО у 2009 р. становив 4302,3 млн. грн., а депозити фізичних осіб на 01.03.2009 р. ТОВ “Укрпромбанк” складала 7267,24 млн. грн., тобто коштів ФГВФО не вистачило б навіть на повернення коштів вкладникам одного банку. Вже на момент ліквідації цього банку кошти фізичних осіб складала лише 155,94 млн. грн. І така ж ситуація спостерігається за всіма іншими банками, що стали банкрутами. Отже, введення тимчасової адміністрації дозволило Фонду розподілити найбільш питоми виплати відшкодувань вкладників на два роки, а саме на 2009 рік, коли було виплачено 1,054 млрд. грн. відшкодувань, та на 2010 рік, коли було виплачено 2,293 млрд. грн. відшкодувань.

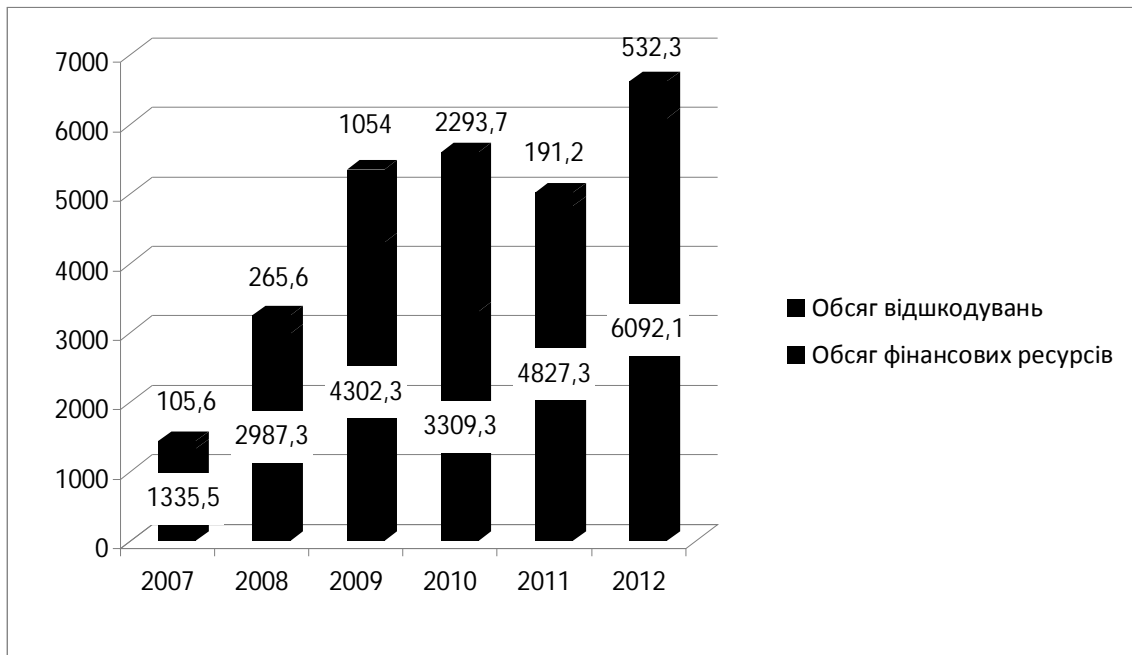

Рис. 1. Динаміка показників функціонування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за період з 2007 по 2012 роки, млн. грн.

Джерело: складено за даними [12].

Розглянемо темпи приросту активів, зобов'язань та власного капіталу банків до і після призначення тимчасової адміністрації. Розрахунок активів та зобов'язань проводився згідно методики НБУ, відповідно до якої активи включають: кошти в НБУ та готівкові кошти в касі, цінні папери, що рефінансуються НБУ, кошти в інших банках, цінні папери у торговому портфелі банку, кредити, цінні папери, що утримуються до погашення, інвестиції в асоційовані і дочірні компанії, основні засоби, нематеріальні активи, нараховані доходи до отримання, відстрочені податкові активи, інші активи та довгострокові активи, призначені до продажу. Дані щодо темпів приросту обсягу активів банків з тимчасовою адміністрацією, що збанкрутували представлено у табл. 3 (виділеним позначено час введення тимчасової адміністрації).

Таблиця 3

Темпи приросту активів банків, що збанкрутували, %

№	Назва банку	Група банків	04.2008	07.2008	10.2008	01.2009	04.2009	07.2009	10.2009	01.2010
1	ТОВ "Укрпромбанк"	I	11,77	7,97	20,92	-3,25	-38,56	-3,66	7,94	-
В загальному по I групі			7,83	7,75	7,29	30,05	-5,50	-0,70	2,45	0,17
2	ВАТ "РОДОВІД БАНК"	II	10,55	9,04	11,43	-1,29	-16,73	-20,55	4,22	86,33
В загальному по II групі			5,31	8,43	7,55	21,88	-8,82	-2,14	5,95	-5,05
3	АКБ "Європейський"	III	11,93	6,08	8,69	17,59	9,39	-21,62	-	-
В загальному по III групі			12,56	9,01	10,04	-17,67	-2,53	0,84	1,14	-15,63
4	ВАТ КБ "Причорномор'я"	IV	8,57	4,73	9,29	-19,33	-48,54	-	-	-
5	АКБ "Одеса-Банк"	IV	12,98	11,93	7,45	14,37%	-29,02	-22,26	-	-
6	АКБ "Трансбанк"	IV	3,16	-1,75	2,70	3,36	-24,61	-44,65	-40,49	-51,89
7	ВАТ "БІГ Енергія"	IV	-1,26	5,32	5,14	-3,37%	-16,94	-6,93	-3,54	-17,91

8	АБ “Банк регіонального розвитку”	IV	-1,40	-1,03	2,68	17,38%	-22,82	-5,21	-5,39	-
9	ВАТ КБ “АРМА”	IV	17,66	-4,87	8,61	-7,08	-22,41	-12,48	-65,24	-24,78
10	ВАТ “Селянський комерційний банк “Дністер”	IV	9,26	11,14	3,53	9,16	-28,17	-42,40	-53,16	-26,39
11	ВАТ КБ “Національний стандарт”	IV	33,44	18,72	3,60	-5,42	24,97	-43,36	-	-
12	ВАТ КБ “Володимирський”	IV	50,74	4,23	2,38	17,92	-10,75	-3,94	-7,85	-13,64
13	ВАТ “Банк Столиця”	IV	1,45	-3,54	9,61	-6,84	-1,55	-6,86	-50,68	-4,66
14	ПАТ “Інпромбанк”	IV	14,83	4,62	5,64	4,83	-14,65	-7,57	-21,46	-10,62
15	ТОВ “Банк “Українська фінансова група”	IV	-13,28	5,52	1,68	6,40	-7,61	-13,69%	-52,99	-
16	ВАТ КБ “Іпобанк”	IV	23,48	10,80	2,88	6,71	17,27	16,14	-25,28	-85,88
17	АКБ “Східно - Європейський банк”	IV	43,42	-15,93	15,85	10,85	-6,42	-1,96	-0,37	-
18	ТОВ “Діалогбанк”	IV	5,64	0,06	15,31	0,94	-4,58	4,75	8,56	-42,34
	В загальному по IV групі		5,67	10,54	13,84	19,09	-7,39	0,97	2,68	0,52

Джерело: складено згідно[11].

Проаналізувавши дані, що представлені у табл. 3, можна зробити висновок, що для більшості збанкрутілих банків було характерним швидке нарощення активів порівняно з середнім значенням по групі, в яку входять банки у 2008 р., та значне їх скорочення у наступних періодах, коли була призначена тимчасова адміністрація (кольором позначено приблизний період запровадження тимчасової адміністрації). За темпами скорочення активів також лідирували банки IV групи, що ще раз актуалізує питання про доцільність функціонування такої великої кількості малих банків.

Дані щодо темпів приросту обсягу зобов'язань банків з тимчасовою адміністрацією, що збанкрутували представлено у табл. 4.

Таблиця 4

Темпи приросту зобов'язань банків, що збанкрутували, %

№	Назва банку	Група банків	04.2008	07.2008	10.2008	01.2009	04.2009	07.2009	10.2009	01.2010
1	ТОВ "Укрпромбанк"	I	13,09	7,21	7,90	7,96	-12,28	-1,60	-1,07	-
В загальному по I групі			7,01	8,03	6,88	28,80	-6,12	-0,36	2,37	-1,17
2	ВАТ "РОДОВІД БАНК"	II	11,60	9,90	12,49	-3,04	-17,27	-8,29	-16,04	68,04
В загальному по II групі			4,26	8,57	7,56	21,21	-9,36	-1,66	6,29	-3,78
3	АКБ "Європейський"	III	13,00	-5,94	10,45	21,64	12,48	-19,25	-	-
В загальному по III групі			13,60	8,36	10,98	-20,26	-2,65	2,40	-3,36	-14,35
4	ВАТ КБ "Причорномор'я"	IV	13,09	7,21	7,90	7,96	-12,28	-1,60	-1,07	-
5	АКБ "Одеса-Банк"	IV	11,91	6,61	13,86	-26,76	-10,53	-	-	-
6	АКБ "Трансбанк"	IV	16,74	14,50	8,96	15,85	-34,69	-9,89	-	-
7	ВАТ "БІГ Енергія"	IV	3,02	1,11	-2,17	6,58	-16,24	-6,54	-7,13	-4,22

8	АБ “Банк регіонального розвитку”	IV	-0,65	-1,22	0,80	20,19	-23,30	-2,66	-4,92	-
9	ВАТ КБ “АРМА”	IV	20,13	-5,78	9,66	-7,95	-25,33	-5,42	2,20	-11,92
10	ВАТ “Селянський комерційний банк “Дністер”	IV	10,19	12,32	3,55	10,29	-30,68	-17,91	-2,25	-2,42
11	ВАТ КБ “Національний стандарт”	IV	29,67	20,82	3,70	-5,57	27,69	-40,85	-	-
12	ВАТ КБ “Володимирський”	IV	65,88	4,59	2,50	20,32	-11,99	-4,43	2,41	-28,26
13	ВАТ “Банк Столиця”	IV	1,49	-6,60	5,96	-10,23	-2,33	-8,87	-7,56	-2,03
14	ПАТ “Інпромбанк”	IV	16,62	5,08	5,88	5,27	-16,37	-8,63	-17,44	-1,34
15	ТОВ “Українська фінансова група”	IV	-16,50	8,28	1,79	3,34	-9,62	17,77	-	18,12
16	ВАТ КБ “Іпобанк”	IV	29,85	12,60	3,07	7,99	20,51	18,53	-23,24	-9,00
17	АКБ “Східно - Європейський банк”	IV	45,29	-	17,09	11,92	-6,69	5,54	0,23	-
18	ТОВ “Діалогбанк”	IV	10,47	-0,62	27,84	1,51	-7,47	7,13	14,11	-11,01
	В загальному по IV групі		5,12	11,94	13,12	20,34	-8,64	2,02	3,42	0,31

Джерело: складено згідно[11]

Розрахунок обсягу зобов'язань проводився також у відповідності до методики НБУ, згідно якої вони включають: кошти банків, кошти юридичних осіб, кошти фізичних осіб, ощадні сертифікати, емітовані банком, боргові цінні папери, емітовані банком, нараховані витрати, що мають бути сплачені, відстрочені податкові зобов'язання та інші зобов'язання. Аналогічно із активами обсяги зобов'язань збанкрутілих банків демонстрували швидкі показники росту у 2008 р., проте у наступних періодах спостерігалось значне їх скорочення. Варто зазначити, що обсяги скорочення активів є більшими за обсяги скорочення

зобов'язань, що свідчить про зменшення частки власного капіталу у структурі фінансових ресурсів банку.

Розрахунок обсягу власного капіталу проводився відповідно до методики НБУ, відповідно до якої він включає: статутний капітал, емісійні різниці, резерви, капіталізовані дивіденди, резерви переоцінки основних засобів, резерви переоцінки цінних паперів, прибуток/збиток минулих років та прибуток/збиток поточного року. Дані щодо темпів приросту обсягів власного капіталу банків з тимчасовою адміністрацією, що збанкрутували, представлено у табл. 5.

Таблиця 5

Темпи приросту обсягу власного капіталу банків, що збанкрутували, %

№	Назва банку	Група банків	04.2008	07.2008	10.2008	01.2009	04.2009	07.2009	10.2009	01.2010
1	ТОВ "Укрпромбанк"	I	2,13	14,06	119,66	-44,98	-230,63	6,43	-32,95	-
В загальному по I групі			15,05	5,49	10,71	40,14	-0,98	-3,07	3,00	9,82
2	ВАТ "РОДОВІД БАНК"	II	2,47	1,82	1,84	16,27	-12,23	-117,11	-850,88	172,67
В загальному по II групі			13,51	7,45	7,48	26,73	-5,04	-5,35	3,54	-14,07
3	АКБ "Європейський"	III	1,38	137,95	1,08	-1,62	-8,76	-38,72	-	-
В загальному по III групі			6,49	13,07	4,47	-1,20	-1,92	-7,10	26,34	-21,09

4	ВАТ КБ “Причорномор’ я”	IV	3,00	1,33	0,60	-3,34	-110,59	-	-	-
5	АКБ “Одеса- Банк”	IV	0,66	2,15	1,03	7,58	-0,99	-62,65	-	-
6	АКБ “Трансбанк”	IV	4,74	-34,11	87,08	-25,83	-133,79	1187,28	37,80	23,51
7	ВАТ “БІГ Енергія”	IV	6,33	-5,75	0,52	10,94	-10,92	-9,31	-23,29	-141,69
8	АБ “Банк регіонального розвитку”	IV	-8,37	0,90	21,35	-5,80	-17,79	-30,29	-11,72	-
9	ВАТ КБ “АРМА”	IV	2,58	1,67	1,60	-0,82	-2,99	-48,63	-701,11	-4,16
10	ВАТ “Селянський комерційний банк “Дністер”	IV	3,24	2,86	3,37	0,52	-7,21	-195,38	220,55	12,91
11	ВАТ КБ “Національний стандарт”	IV	72,62	2,33	2,69	-3,98	0,08	-72,62	-	-
12	ВАТ КБ “Володимирськ ий”	IV	0,75	2,28	1,73	4,49	-2,77	-1,07	-65,72	232,69
13	ВАТ “Банк Столиця”	IV	1,35	4,67	18,35	0,45	-0,05	-3,10	-126,62	11,46
14	ПАТ “Інпромбанк”	IV	2,57	1,04	3,70	1,22	0,14	0,03	-47,81	-106,93
15	ТОВ “Банк “Українська фінансова група”	IV	1,86	-5,13	1,20	19,92	0,04	0,32	-151,38	-

16	ВАТ КБ “Іпобанк”	IV	0,42	2,37	1,87	0,06	-0,96	-0,27	-41,93	-912,77
17	АКБ “Східно - Європейський банк”	IV	25,12	1,59	4,47	-0,17	-3,29	-3,80	-7,65	-
18	ТОВ “Діалогбанк”	IV	0,25	0,89	0,13	0,06	-0,04	1,28	0,03	-97,29
	В загальному по IV групі		7,94	4,92	16,92	13,88	-1,88	-3,31	-0,52	1,45

Джерело: складено автором згідно[11].

Характерною особливістю функціонування банків, що збанкрутували, є значні відхилення обсягів власного капіталу порівняно із середніми по групі, однак однозначної тенденції виокремити не можна, оскільки були банки, темпи приросту капіталу яких відповідали темпам приросту активів на початку та в середині 2008 р. і навіть перевищували їх (ВАТ «Національний стандарт», АКБ «Східно-Європейський банк», АКБ «Європейський»). У більшості банків темпи приросту капіталу відставали від темпів приросту активів і, окрім того, навіть якщо була така відповідність, то якість активів була настільки низькою, що нарощений капітал не зміг поглинути ризики (ТОВ «Укрпромбанк», ВАТ «Причорномор'я», АКБ «Трансбанк», ін.).

Для оцінки впливу введення тимчасової адміністрації у банках, яким вдалося пережити банківську кризу, доцільним є обрахунок показників, які характеризують ефективність їх діяльності, а саме прибутковість активів – ROA та прибутковість власного капіталу – ROE. Динаміку ROA та ROE банків, в яких було введено тимчасову адміністрацію, та які не збанкрутували представлено у табл. 6 і табл. 7.

Таблиця 6

Динаміка ROA банків, що не збанкрутували, %

№	Назва банку	07.20 08	01.20 09	07.20 09	01.20 10	07.20 10	01.20 11	07.20 11	01.20 12	07.20 12
1	ЗАТ “АК ПІБ”	0,26	0,48	-1,36	-9,44	-1,54	-2,67	0,01	0,08	5,58
2	АКБ “Національний кредит”	0,66	0,02	1,32	0,06	-0,76	-13,55	-3,41	-5,43	0,00
3	АКБ “Київ”	0,43	0,80	-28,83	-86,24	-7,34	-7,75	0,25	0,59	12,21
4	ВАТ КБ “Надра”	0,25	0,10	-3,66	-5,33	0,02	0,02	0,00	0,01	0,74
5	“Західінкомб анк”	1,16	1,73	-7,48	-14,39	0,44	0,01	0,06	0,11	2,07
6	ВАТ “Укргазбанк ”	0,57	1,51	-0,57	-36,45	0,05	0,07	0,04	-20,4	1,25

Джерело: складено згідно[11].

Таблиця 7

Динаміка ROE банків, що не збанкрутували, %

№	Назва банку	07.20 08	01.200 9	07.20 09	01.201 0	07.20 10	01.20 11	07.201 1	01.201 2	07.20 12
1	ЗАТ “АК ПІБ”	3,28	3,04	-11,48	-49,04	-9,11	-18,41	0,08	0,59	43,41
2	АКБ “Національни й кредит”	6,04	0,18	8,21	0,25	-3,79	-151,16	-78,99	-4782,36	0,00
3	АКБ “Київ”	3,06	6,09	196,30	-252,32	-33,52	-32,14	0,96	2,16	39,83

4	ВАТ “Надра”	3,03	1,41	-130,51	-287,30	0,95	0,99	0,01	0,05	4,71
5	ТОВ “Захід-інкомбанк”	8,94	12,70	-84,22	-200,20	2,50	0,04	0,24	0,40	7,52
6	ВАТ “Укргазбанк”	5,62	14,06	-5,57	-4627,30	0,32	0,51	0,34	-128,88	8,38

Джерело: складено автором згідно[11].

Показники прибутковості активів протягом розглянутого періоду були на досить низькому рівні, що пов’язано із збитковою діяльністю банків. Однак такі значення ROA цілком адекватні ситуації, що склалася в банківській системі України. Варто відзначити, що вже починаючи з другої половини 2012 р. в досліджуваних банках відсутні від’ємні значення ROA, а окремі банки навіть змогли довести зазначений показник до значень, що перевищують рекомендовані: АКБ “Київ” – 12,21%, ЗАТ «АК ПБ» – 5,58%. Показник прибутковості капіталу теж на низькому рівні, що пояснюється збитковою діяльністю банків. Найбільші значення були продемонстровані ЗАТ “АК Промислово-інвестиційним банком” у 3 кварталі 2012 року – 43,41%.

Висновки. В результаті дослідження з’ясовано, що, по-перше, 75% проблемних банків, в яких була введена тимчасова адміністрація, були ліквідовані; 25% банків відновили свою діяльність і станом на липень 2012 р. основні показники прибутковості їх діяльності – ROA, ROE – набули позитивних значень. По-друге, більшість ліквідованих банків – це банки IV групи за активами, причому в більшості з яких в докризовий період темпи приросту активів переважали темпи приросту капіталу. Це ще є одним з підтверджень необхідності підвищення рівня капіталізації банків цієї групи. Також на підставі проведеного аналізу підтверджується факт низької якості активів досліджуваних банків, оскільки високі темпи

приросту капіталу порівняно з активами в докризовий період не змогли компенсувати значні збитки в наступних періодах. По-третє, введення тимчасових адміністрацій в цілому позитивно позначилося як на діяльності окремих банків, так і на функціонуванні банківської системи в цілому. Дійсно слабкі банки були виведені з ринку, а стабільні – залишилися функціонувати, і, в кінцевому результаті, вийшли на прибуткову діяльність, хоча, безперечно, ще існують залишкові елементи нестабільності: значні коливання обсягів активів і власного капіталу. Не менш важливим наслідком діяльності тимчасових адміністрацій під час кризи було зменшення навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, а отже, в цілому, ефективність запровадження тимчасових адміністрацій в період останньої кризи можна вважати достатньо високою.

Список використаної літератури

1. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 №2121 – III (із змінами та доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov>.
2. Про розподіл банки на групи. Рішення Національного банку України від 23.12.2011 №814 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov>.
3. Арбузов С. Г., Колобов Ю.В. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с.
4. Банки з тимчасовою адміністрацією: що в них відбувається / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~/2/20/all/2010/01/27/1851>
5. Васильченко З. М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація. – Монографія. – К.: Кондор, 2004. – 528 с.

6. Версаль Н. І. Система страхування депозитів комерційних банків: теорія і практика функціонування в Україні / Н. І. Версаль // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2007. – С. 73-76.
7. Гойванюк М. П. Роль тимчасової адміністрації в процесі регулювання діяльності проблемних банків / М. П. Гойванюк // Вісник НБУ. – 2010. – № 11(177). – С. 103-106.
8. Любка О. В. Посилення системних ризиків глобальної фінансової системи та трансформація регуляторної моделі у фінансовому секторі / О. В. Любка // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2011. – Випуск 127. – С. 9-13
9. Міщенко В. І. Санаційний банк – «бідж-банк» як механізм роботи з нежиттєздатними банками: монографія / Міщенко В. І., Крилова В. В., Ніконова М. В., Малюков В. П., Куліков С. Г.; Центр наукових досліджень Національного банку України. – К.: УБС НБУ, 2011. – 119 с.
10. Науменкова С. В. Проблеми підтримки фінансового сектору в умовах світової кризи / С. В. Науменкова // Вісник Національного банку України. – 2009. – №6. – С. 12-18.
11. Офіційний сайт Національного банку України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
12. Офіційний сайт Фонду страхування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.org.ua>.

ВЕРСАЛЬ Н. И., БОНДАРЬ А. Г. ПРОБЛЕМНЫЕ БАНКИ В УКРАИНЕ: ПОСЛЕДСТВИЯ БАНКОВСКОГО КРИЗИСА 2008-2009 ГГ. И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья посвящена исследованию деятельности проблемных банков в Украине, в частности тех в которых была введена временная администрация в период 2008-2009

22. В результате исследования выявлены основные причины и последствия введения временной администрации в проблемных банках, определена эффективность внедрения временных администраций в банках.

Ключевые слова: проблемные банки, банкротство, мораторий, страхование депозитов, временная администрация.

VERSAL N. I., BONDAR A. G. TROUBLED BANKS IN UKRAINE: THE IMPACT OF THE CRISIS 2008-2009 AND THE RECOVERY EFFICIENCY OF THEIRS ACTIVITIES

The article is devoted to the study of troubled banks in Ukraine, in particular, with a temporary administration in the period 2008-2009. The study identified the main causes and consequences of the introduction of the temporary administration in troubled banks, determined the efficiency of the introduction of temporary administration in banks.

Key words: troubled banks, bank failures, moratorium, deposit insurance, temporary administration.